

Abstract. In this study presents given the history of one family key events of the twentieth century. Nationwide scale. The aim of this study is to ascertain the points of intersection of different types of informative sources for anthropological study format of national history. This study is based on the general (research, analytical and synthetic, generalization) and special historical (problem-chronological, historical and comparative, historical and biographical) methods. The oral historical method was main, the essence of which is the use in the process of studying the past oral testimonies that were collected on a specific topic. The proposed study is based on the story of an 85-year-old resident from Dashkovtsi of Litinsky district of Vinnytsia region M.I. Slobodisky about the existence of his family, which intertwined with the past of the whole of Ukraine.

Key words: family, famine, collectivization, war.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Тош Д. Стремление к истине. Как овладеть мастерством историка: Пер. с англ. / Д. Тош. – М.: «Весь Мир», 2000. – 296 с.
2. Кісь О. Усна історія: становлення, проблематика, методологічні засади / О. Кісь // Україна модерна. – № 11. – 2007. – С. 7–21.
3. Усна історія: теорія та практика / Упор. А. Бойко, С. Білівненко, Ю. Головка та ін. – Запоріжжя, 2008. – 100 с.
4. Усна жіноча історія: Повернення: Історіографія сільських жінок у контексті суспільно-історичних факторів радянського і перехідного періодів. – К., 2003. – 292 с.
5. Боднар Г. Львів: Щоденне життя очима переселенців із сіл (50–80-ті роки ХХ ст.) / Г. Боднар. – Л., 2010. – 340 с.
6. Боєчко В. Ф. Колективізація в Україні: історіографія проблеми (публікації кінця 20-х – 50-х рр. ХХ ст.) / В. Ф. Боєчко // Український селянин. – 2006. – Вип. 10. – С. 68–74.
7. Спогади записані Спогади М. І. Сlobодиського в 2013 році, с. Дашківці, Літинського району, Вінницької області
8. Олійник М. П. Колективізація на Поділлі в роки НЕПу / М. П. Олійник // Гуржіївські історичні читання. – 2013. – Вип. 6. – С. 310–313.
9. Матвеев А. Ю. Третя хвиля розкуркулення на Поділлі та Південно-Східній Волині (осінь 1933–1934 рр.) / А. Ю. Матвеев // Гуржіївські історичні читання. – 2011. – Вип. 4. – С. 252–253.
10. Павлів О. В. Голодомор 1946–1947 років. Регіони західної України та Бесарабії / О. В. Павлів // Молодий вчений. – 2016. – № 5. – С. 477–480. – URL: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_5_121.

УДК 342.951:351.82

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ ОСОБИ У РАЗІ ВЧИНЕННЯ НЕЮ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

О. Г. Гончарь, І. В. Стаднік

Анотація. У даному дослідженні подана інформація про необхідність удосконалення законодавства України щодо запобігання і протидії домашньому насильству. Методологічною основою роботи є системний підхід, принцип наукової об'єктивності, критичного та структурно-системного підходу до наукової літератури та джерельної бази роботи. Специфіка досліджуваної теми передбачає потребу у вдосконаленні чинного законодавства та приведенні його у відповідність до міжнародного.

Ключові слова: насильство в сім'ї, домашнє насильство, член сім'ї, правопорушення, міжнародні стандарти.

Вступ. В процесі формування особистості одну з фундаментальних ролей відіграє сім'я. В той же час слід визнати, що часто відносини між членами сім'ї мають негативний характер, який проявляється, в тому числі, і у вчиненні насильства. Традиційно жертви насильства приховують інформацію щодо насильницьких дій і не звертаються за допомогою до правоохоронних органів, що, в першу чергу, є причиною латентності даних правопорушень. Тим більше, що довгий час будь-яке втручання в сімейні відносини з боку держави і суспільства вважалося грубим порушенням таємниці приватного життя та

категорично не припускалося. Таке становище призвело до негативних моментів у сфері сімейних відносин та перетворення їх на сферу латентних правопорушень, які залишалися поза увагою компетентних органів державної влади.

Слід зауважити, що тривалий час ця проблема залишалася поза увагою дослідників, і тільки протягом останнього часу домашнє насильство привернуло увагу суспільства і законодавців, стало предметом публічного обговорення і правового регулювання. Тому головним завданням цієї роботи є визначення кола проблем, що пов'язані з особливостями кваліфікації дій особи у разі вчинення нею насильства в сім'ї, а також обґрунтування можливих шляхів вирішення цих проблем.

Виклад основного матеріалу. В самому загальному вигляді насильство в сім'ї представляє собою певні свідомі активні дії одного члена сім'ї стосовно іншого, які несуть негативні наслідки та кваліфікуються згідно чинного законодавства як правопорушення. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» [1] в ст.1 містить наступне визначення: «насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю». В той же час у ч. 1 ст. 173-2 КУпАП[2] міститься дещо інше визначення поняття «насильство в сім'ї» як умисного вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого». При цьому КУпАП не пов'язує це з діями члена сім'ї, тоді як Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» прямо вказує що такі дії здійснюються одним з членів сім'ї стосовно інших члена сім'ї. Крім того, останній більш детально розкриває види насильства.

У закордонній практиці більш поширене поняття «домашнє насильство», яке включає в себе дії відносно дружини чи чоловіка, неповнолітньої особи, інвалідів та родичів. Слід погодитися з тими юристами, психологами та соціальними працівниками, які вважають, що поняття домашнього насильства є більш широким і виступає як родова категорія відносно насильства в сім'ї. Виходячи з цього, достатньо обґрунтованим представляється висновок, що Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» не охоплює в повній мірі всі сфери насильства в домашніх умовах, оскільки концентрує свою увагу на діях вчинених членами сім'ї.

Проблеми визначення поняття «член сім'ї» вже були об'єктом наукових досліджень, серед яких на увагу заслуговують роботи І. Л. Сердечної, В. А. Ватраса, Є. М. Ворожейкіна, В. І. Даніліна, Г. К. Матвеева, С. О. Муратової, С. І. Реутова та інших.

Виходячи зі змісту Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» суб'єктом вчинення насильства в сім'ї є член сім'ї. Поняття «член сім'ї» використовується в різних галузях права: сімейному, цивільному, житловому, праві соціального забезпечення, кримінальному процесі тощо. Тому, джерельна база, яка регламентує поняття «сім'я» та «члени сім'ї», доволі широка і потребує вдосконалення шляхом уніфікації. Власне, на сьогодні вбачається необхідність вирішення цього питання саме на рівні СК України шляхом закріплення у ньому відповідних дефініцій.

Як слушно зазначає Д. Фолошня, базовим для поняття «член сім'ї» є поняття «сім'я». Сім'я як багатогранний осередок нашого суспільства є одним із найдавніших соціальних досягнень людства і відіграє виняткову роль у житті суспільства та його стабілізації [3, с. 89].

В той же час законодавчо закріплена дефініція сім'ї, що міститься в ст. 3 Сімейного кодексу України, викликає низку зауважень. Так, представляється можливим погодитися

з І. В. Жилінковою, яка аналізує недоліки юридичного визначення сім'ї, зокрема, вказує на наступне[4, с. 65]:

– законодавець у визначенні поняття сім'ї здійснив перелік окремих ознак сім'ї, які не становлять чіткого та стислого юридичного визначення, оскільки не всі ознаки названі;

– ознаки щодо наявності взаємних прав та обов'язків, спільного проживання та спільного побуту можна сприймати неоднозначно. У свою чергу виникає можливість дані ознаки цілком реально застосувати до студентів, які проживають у звичайному гуртожитку в одній кімнаті, і таким чином зробити висновок, що вони також сім'я;

– ознака спільного проживання, вказана у Сімейному кодексі не в повній мірі коректна, так як має характер факультативності щодо подружжя, яке вважається сім'єю і без спільного проживання з поважних причин (навчання, робота, лікування, необхідність догляду за батьками, дітьми тощо). Це ж стосується і дитини, яка належить до сім'ї батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає (ч. 2 ст. 3 СК України);

– спірним видається положення СК України і щодо наділення правами члена сім'ї одинокої особи. Виходячи з нього, одинока особа є теж сім'єю, але це прямо суперечить поглядам на природу сім'ї як сукупності, союзу чи об'єднання кількох осіб тобто двох і більше осіб.

Крім того, аналіз діючого законодавства України (зокрема Конституції України та чинних нормативних актів різних галузей законодавства) свідчить про відсутність в них узагальнюючої норми-дефініції щодо поняття «член сім'ї». Так, наприклад, згідно із Законом України «Про попередження насильства в сім'ї» до членів сім'ї відносяться особи, які перебувають у шлюбі; проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою; їхні діти; особи, які перебувають під опікою чи піклуванням; є родичами прямої або непрямої лінії споріднення за умови спільного проживання.

І тут на увагу заслуговує позиція Конституційного Суду України, який при аналізі поняття «член сім'ї» виходить з об'єктивної відмінності його змісту залежно від галузі законодавства. Так, наприклад, відповідно до Рішення Конституційного Суду України від 03 червня 1999 року (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») до кола членів сім'ї військовослужбовця, належать його (її) дружина (чоловік), їх діти і батьки. Діти є членами сім'ї незалежно від того, чи є це діти будь-кого з подружжя, спільні або усиновлені, народжені у шлюбі або позашлюбні. Членами сім'ї можуть бути визнані й інші особи за умов постійного проживання разом з суб'єктом права на пільги і ведення з ним спільного господарства, тобто не лише його (її) близькі родичі (рідні брати, сестри, онуки, дід, баба), але й інші родичі або особи, які не перебувають з військовослужбовцем у безпосередніх родинних зв'язках (неповнорідні брати, сестри; зять, невістка; вітчим, мачуха; опікуни, піклувальники, пасинки, падчерки та інші) [5]. Таким чином, на думку Конституційного Суду, визначити єдине поняття «член сім'ї», яке б мало застосовуватися в законодавстві, неможливо. Це обумовлюється тим що «кожна галузь законодавства тлумачить це поняття по-своєму, підкреслюючи ті чи інші ознаки сім'ї, які набувають певного значення для відповідних відносин, а саме – при конкретному визначенні членів сім'ї, які мають право на пільги. Справді, в основу визначення поняття «член сім'ї» різних галузей законодавства покладається й різний критерій: в одних – спільне проживання, в других – взаємність прав і обов'язків, в третіх – ступінь спорідненості, наявність шлюбних зв'язків, усиновлення, тощо[6, с. 62]».

Не встановлено єдиних критеріїв чи поосібного переліку членів сім'ї міжнародно-правовими актами. Так, відповідно до ст. 16 Загальної декларації прав людини (прийнятої ГА ООН 10.12.1948 р., резолюція № 217 А/III/), п. 2 ст. 23 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (прийнятого ГА ООН 16.12.1966 р., резолюція № 2200 А/XXI/, ратифікованого Указом Президії Верховної Ради УРСР від 19.10.1973 р. № 2148-VIII) за чоловіками і жінками, які досягли шлюбного віку, визнається право на одруження

і право засновувати сім'ю. В той же час, сучасні міжнародні стандарти вимагають поширення законодавства щодо протидії домашньому насильству і на колишнє подружжя, інтимних партнерів, родичів, які не проживають спільно тощо.

Невизначеність у законодавстві кола осіб, які є членами сім'ї обумовлює значні складності при вирішенні питань про притягнення до адміністративної відповідальності у разі вчинення насильства в сім'ї.

З об'єктивної сторони насильство в сім'ї виражається у вчиненні певних дій. Однак, слід погодитися з О. Ковальновою, що насильство може проявлятися не лише у формі дії, а й у формі бездіяльності [7, с.11]. Тому представляється доречним визначення насильства в сім'ї як діяння (дії або бездіяльності). Крім того, в процесі застосування ч. 1 ст. 173-2 КупАП слід враховувати і те, що при вчиненні насильства в сім'ї має місце матеріальний склад правопорушення, тоді як при невиконанні захисного припису склад правопорушення є формальним.

Таким чином, в процесі кваліфікації дій суб'єкта правопорушення за ст. 173-2 КупАП, необхідно встановити наступні обов'язкові ознаки насильства в сім'ї:

1) особами, що страждають від сімейного насильства, можуть бути тільки члени сім'ї (тобто законодавство не поширюється на сусідів, співмешканців, у тому числі розлучених осіб, що продовжують спільно проживати, осіб, що зустрічаються, але не перебувають у шлюбі, тощо);

2) діяння насильника повинне бути протиправним (тобто суперечити нормам чинного законодавства);

3) діяння призвело або могло призвести до порушення прав члена сім'ї як людини та громадянина;

4) вина насильника має виявлятися у формі умислу, а не необережності [8, с. 198].

Крім того, суб'єкт даного правопорушення є фізична осудна особа, якій на момент вчинення нею насильства в сім'ї виповнилось 16 років, і яка є членом сім'ї потерпілого. Щодо невиконання захисного припису, то в даному випадку до суб'єкта відносяться особи, стосовно яких винесено захисний припис, тобто особливістю суб'єкта даного протиправного діяння є минула протиправна поведінка.

Висновки. Все вищевикладене свідчить про наявність певних проблем в процесі кваліфікації дій осіб, винних у насильстві в сім'ї.

Представляється, що одним з перших кроків на шляху вирішення цих проблем повинна стати заміна поняття «насильство в сім'ї» саме на дефініцію «домашнє насильство», оскільки останнє є більш широким. Це дозволить розширити перелік осіб, права яких потребують захисту від таких дій, бо відповідно до чинного Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» особами, які підпадають під адміністративно-правовий захист у сім'ї, є лише члени родини. Однак часто на практиці трапляються випадки насильства в сім'ї, домашнього насилля щодо осіб, які не є членами родини, хоча продовжують проживати разом (наприклад, колишнє подружжя тощо). Крім того, необхідно чітко визначити критерії віднесення особи до члена сім'ї і привести законодавство України з цього питання у відповідність до міжнародних стандартів. А до тих пір при розгляді судами справ, що пов'язані з вчиненням насильства в сім'ї, необхідно виходити з максимально широкого тлумачення терміну «члени сім'ї», щоб забезпечити його відповідність міжнародним стандартам у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Анотація. В данном исследовании представлена информация о необходимости совершенствования законодательства Украины относительно противодействия и предотвращения домашнего насилия. Методологической основой работы является системный подход, принцип научной объективности, критического и структурно-системного подхода к научной литературе и базе источников работы. Специфика исследуемой темы предопределяет потребность в совершенствовании действующего законодательства и приведении его в соответствие с международным.

Ключевые слова: насилие в семье, домашнее насилие, член семьи, правонарушения, международные стандарты.

Abstract: In this study presents information on the need to improve the legislation of Ukraine on Prevention and Wake doyashnomk violence. The methodological basis of the system approach is the principle of scientific objectivity, critical structural and systemic approach to scientific literature and of sources of work. The specificity of the subject involves the need to improve current legislation so conform to international

Keywords: domestic violence, domestic violence, family member offense international standards.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 № 2789-III // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 10. – Ст. 70.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Редакція від 10.03.2017 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1477037865773959>
3. Фолошня Д. Поняття сім'ї та членів сім'ї згідно із законодавством України/ Д. Фолошня// Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2015 – С. 89–91
4. Сімейне право України: [підручник] / За заг. ред. В.І. Боргової, І.В. Жилінкової – К. : Юринком Інтер, 2004. – 264 с
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Служби безпеки України, Державного комітету нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України, Міністерства фінансів України щодо офіційного тлумачення положень пункту 6 статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», частин четвертої і п'ятої статті 22 Закону України «Про міліцію» та частини шостої статті 22 Закону України «Про пожежну безпеку» (справа про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї») від 03.06.1999 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-99>.
6. Зілковська Л. М. Поняття сім'ї і закономірності розвитку сімейного законодавства про державну охорону сім'ї/ Л. М. Зілковська // Сучасні проблеми приватного права: Зб.наук.праць, присвяч.80-ій річниці з Дня народження Я. М. Шевченко / Відп.ред. Н. С. Кузнецова, Р. О. Стефанчук. – К. : ВГО «Асоціація цивілістів України», – Кам'янець-Подільський, ТОВ «Друкарня «Рута», 2012. – С. 59–64.
7. Ковальова О.В. Діяльність служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї: автореферат дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.В. Ковальова. – Харків., 2008. – 21 с.
8. Заславська М. Г. Питання кримінально-правового захисту від насильства в сім'ї // Вісник Асоціації кримінального права України : електрон. наук. вид. – 2015. – № 2. – С. 196–204.

УДК 349.23

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ «ОЗЕЛЕНЕННЯ» ЕКОНОМІКИ

В. В. Гуменна, Л. П. Амелічева

Анотація. Досліджуються питання правового регулювання охорони праці працівників сільського господарства в умовах «озеленення» економіки.

Обґрунтовуються конкретні рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Ключові слова: право на охорону праці, концепція «зеленої економіки», сільське господарство.

Важливою умовою ефективного розвитку сільського господарства України в умовах глобалізації та «озеленення» економіки є забезпечення права працівників на охорону праці. Нині в науці недостатньо досліджені на безпечність новітні виробничі фактори, що продукуються розвитком різноманітних ГМО-технологій й появою нових хімічних добрив в аграрній сфері. Відсутнє сучасне комплексне дослідження правового регулювання трудових відносин з охорони праці працівників сільського господарства в науці трудового права. Вивченням проблеми правового регулювання трудових відносин з